

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-98>

УДК 811.111.161.2`25

Озимай І.В., Демиденко О.П.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація. У статті проаналізовано особливості перекладу військової термінології у творах художньої літератури, оскільки термінологія є окремою лексичною категорією, яка, незважаючи на вимоги однозначності, точності, системності та незалежності від контексту, є досить динамічною і активно розвивається. Саме тому виникла потреба в детальному вивченні особливостей перекладу військових термінів у художніх творах. Зокрема, увага приділяється класифікації військової термінології за родами військ та видів збройних сил, за видами військової техніки, а також виділяють організаційну термінологію, штабну, військово-політичну, командно-стройову і військово-топографічну на основі якої будуть представлені відповідні способи перекладу військових термінів у художніх творах. У результаті засвідчено, що термін перекладається відповідним терміном іншої мови, тому такі прийоми, як пошук аналога, синонімічна заміна, описовий переклад використовуються тоді, коли в мові немає еквівалента для перекладу даного терміна. Поряд з цим були розглянуті способи перекладу військових термінів у творах художньої літератури, серед яких: транскрибування, транслітерація, калькування, описовий метод. Крім того, було розглянуто трансформаційний спосіб перекладу, який включає такі прийоми, як: модуляція, генералізація, конкретизація, антонімічний переклад, компенсація, опущення, додавання.

Ключові слова: термін, військовий термін, терміносистема, переклад, трансформація, еквівалент, класифікація, способи перекладу.

Ozymai Inna, Demydenko Olga

National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

SEMANTIC AND FUNCTIONAL FEATURES OF TRANSLATION OF ENGLISH MILITARY TERMS IN FICTION

Summary. The article analyzes the peculiarities of translation of military terminology in the works of fiction because the terminology is a separate lexical category, which, despite the requirements of unambiguity, accuracy, consistency, and independence from the context, quite dynamic and actively developing. At this stage in the development of society, military terminology is constantly being added to new lexical units and is becoming more consuming. This is due to the intensification of military conflicts in the world, which are covered every day in the domestic and English language media, including in the text discourse. That is why it became necessary to study in detail the peculiarities of translation of military terms in fiction works. In particular, attention should be paid to the classification of military terminology by branches and types of armed forces, by types of military equipment, as well as to the organizational terminology, staff, military-political, command-and-control and military-topographical, based on which the appropriate methods of translation of military terms in the works of art will be presented. The complexity of translating military terms in fiction can be a phenomenon such as the ambiguity of the term. That is why for adequate translation of a term it is necessary to determine its belonging to a certain terminological system. As a result, it is certified that the term is translated by an appropriate term in another language, so such techniques as search for an analog, synonymous replacement, descriptive translation are used when there is no equivalent in the language to translate the term. At the same time, methods of translation of military terms in works of fiction, among which: transcription, transliteration, calculus, descriptive method, were considered. Besides, a transformational method of translation was considered, which includes such techniques as modulation, generalization, concretization, antonymous translation, compensation, omission, addition. To achieve adequacy and equivalence in the translation of terms in works of fiction, the translator must skillfully use all the most common methods of translation or so-called translation transformations, which are key methods for creating an adequate translation.

Keywords: term, military term, terminology system, translation, transformation, equivalent, classification, methods of translation.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, військова термінологія у творах художньої літератури достатньо не досліджена. Перед перекладачами постійно постає проблема у правильному виборі прийомів адекватного перекладу військової термінології при відтворення прагматичного ефекту, що суттєво може змінити зміст самого художнього тексту або привести до помилкового тлумачення термінів, які вжив автор твору, тим самим викликавши конфлікти і суперечки. Крім того, при перекла-

ді військових термінів у творах художньої літератури мають правильно використовуватися усі функціонально-стилістичні можливості термінів, які посилюють емоційність та оригінальність художнього образу.

Тому коректний переклад військових термінів у художній літературі є одним із найважливіших завдань сучасних професійних перекладачів та редакторів художніх текстів.

Актуальність дослідження. На даному етапі розвитку суспільства військова терміно-

логія постійно поповнюється новими лексичними одиницями і набуває більшого вжитку. Це відбувається внаслідок загострення воєнних конфліктів у світі, які кожного дня висвітлюються у вітчизняних та англомовних засобах масової інформації, в тому числі і в художньому дискурсі.

Тому серед читачів художньої літератури широкої популярності набувають художні твори, в основу сюжетів яких покладено відомі історичні події та війни. Військові сутички, локальні війни, котрі відбувалися впродовж двох останніх століть вплинули на використання англомовної військової лексики у художній літературі, тому за останні роки військова термінологія набула важливого значення.

Окрім того, соціальна обмеженість та унікальність вживання військової термінології пояснює високу зацікавленість та актуальність її дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання термінології військової справи є актуальним дослідженням сьогодення, оскільки при появі нових мовних одиниць виникають певні труднощі при перекладі. Семантичні та функціональні особливості перекладу англомовних військових термінів у художній літературі неодноразово були об'єктом наукових досліджень. В історії перекладознавчих студій особливо помітними є праці В. Лейчика [10], Л. Нелюбіна [13], В. Шевчука [19], Ю. Стежка [18] та ін. Усі автори відзначали певні характеристики військового терміна і військової термінології.

Наприклад, Л. Нелюбін розглядає англомовну військову термінологію з позиції військового перекладу. Саме він класифікував лексику військової справи на три групи: військову термінологію, військово-технічну термінологію та емоційно забарвлену військову лексику [13, с. 13].

Але слід зауважити, що склад англійської військової термінології не постійний. Він безперервно змінюється через зникнення з ужитку ряду слів, зміни значень, постійного поповнення новими термінами, наприклад, у зв'язку з реорганізацією видів збройних сил, появою та розробкою нових зразків військового озброєння та військової техніки, нової стратегії ведення бойових дій тощо [13, с. 14–15].

Пізніше В. Шевчук описує військову термінологію з позицій дериватології та перекладу. У своєму дослідженні він зазначає, що особливістю перекладу військових публіцистичних та художніх творів є їхня значна насиченість військовими термінами, які відносяться до військової підмови.

Також В. Шевчук наголошує на тому, що проблема військових термінів є однією з найважливіших проблем перекладу, так як вони позбавлені експресивності, позначаючи поняття, які не обтяжені емоційними відтінками. Слово, переходячи у термінологічну систему, втрачає в результаті зміни його значення своє попереднє емоційне забарвлення і стає стилістично нейтральним [19, с. 11–13].

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження лексичних, семантичних та функціональних особливостей військової термінології та прийомів її коректного перекладу

у творах художньої літератури з англійської мови на українську.

Завданнями дослідження у зв'язку із зазначеною метою є систематизація підходів до розуміння термінів в системі лексикології, аналіз класифікацій військової термінології на основі концептуального методу та сфер застосування військових термінів та розкриття структурно-семантичних характеристик військової термінології.

Виклад основного матеріалу. Кожен різновид професійної мови відрізняється від загально-вживаної мови, оскільки має свою систему спеціальних найменувань, які позначають поняття конкретної сфери. Такі найменування утворюють систему термінів, тобто термінологію.

Термін, як і всі інші мовні універсалиї, важко піддається чіткому визначенню. Через складність та дискусійність такого завдання в перекладознавстві існує чимало найрізноманітніших спроб визначення термінів.

О. Реформатський визначає поняття «термін» як «спеціальне слово, обмежене своїм особливим призначенням та статусом; слово, що тяжіє до однозначності, чіткості та розумності при вираженні понять та найменуванні речей» [15, с. 115].

Б. Головін ідентифікує поняття «термін» як «найбільш інформативну одиницю конкретного знака, точного носія інформації про наукове поняття» [6, с. 112].

В. Лейчик висловив свою думку про те, що термін – це «мовний знак, який означає спеціальне поняття в конкретній системі понять» [10, с. 22] і відповідно до цього твердження розглядає термін як семіотичну одиницю мови.

Маючи складну внутрішню семантичну структуру, термін є єдиною самостійною одиницею найменування. Згідно з В.М. Овчаренко, термін – це одиниця якої-небудь конкретної природної або штучної мови (слово, словосполучення, аббревіатура, символ, сполучення слова й букв-символів, сполучення слова й цифр-символів), що має в результаті стихійно сформованої або особливої свідомої колективної домовленості спеціальне термінологічне значення, що може бути виражено або в словесній формі, або в тому чи іншому формалізованому вигляді й досить точно й повно відображає основні, істотні на певному рівні розвитку науки й техніки ознаки відповідного поняття. Термін – слово, яке обов'язково співвідноситься з певною одиницею відповідної логіко-понятійної системи в плані змісту [14, с. 41–42].

М. Глушко підкреслює, що «термін – це слово або словосполучення для вираження понять і позначення предметів, що має, завдяки наявності в нього строгої й точної дефініції, чіткі семантичні межі й тому однозначне в межах відповідної класифікаційної системи» [7, с. 33].

В. Виноградов констатує, що «терміни – це не особливі слова, а тільки слова в особливій функції. Особлива функція, у якій виступає слово, це – функція назви. Тим часом науково-теоретичний термін є обов'язковою назвою поняття» [5, с. 33].

Основними властивостями терміна є системність, незалежність від контексту і однозначність.

Під час дослідження також були виділені наступні функції терміна: номінативна, дефінітивна, комунікативна та прагматична. Змінювати значення термін може тільки при використанні в незвичайному для нього жанрі (наприклад, у творах художньої літератури), але при цьому, у більшості випадків, буде не нове значення терміна, а нове вживання.

Під поняттям «експресивності» терміна, що використовується в тому чи іншому контексті (згідно з Г. Солгаником – так звана «система експресивності лексичної одиниці» [17, с. 12]) слід розуміти виражально-описові якості або певну образність. Цей ефект можна досягти шляхом виходу термінологічної одиниці за межі конкретного термінологічного поля чи терміносистеми та входження до загальноновживаної лексики [2].

О.В. Литвиненко висунув твердження, з яким важко не погодитися, про те, що термін може існувати лише як елемент терміносистеми. Поняття «терміносистема» являє собою сукупність термінів, які адекватно виражають систему понять теорії, яка стосується конкретної спеціальної сфери людських знань, або діяльності [11, с. 230]. Відповідно до цього, військова сфера також має свою термінологічну систему, яку необхідно досліджувати в деталях, особливо при перекладі творів художньої літератури.

Також військовий термін може розглядатися як лексична одиниця, що позначає певне спеціальне поняття, що належить до розділу військової науки або техніки» [11, с. 8].

Таким чином, військовий термін – це слово або словосполучення, що має просту або складну формальну структуру, з професійно дефініційованим поняттям з області військової справи (військової науки, техніки, діловодства, життєдіяльності військ, і т.д.), в семантичній структурі якого неодмінно наявна сема «військовий», «бойовий» [12, с. 36].

Стосовно функцій військового терміну у художніх творах, то він також може виконувати комунікативну функцію, яка, у свою чергу, є його основною або базовою функцією у художньому тексті. Так як при передачі інформації військовий термін несе спеціальне значення.

Відтак, військовий термін набуває нову функцію у тексті художньої літератури – прагматичну, хоча ця функція є досить нетиповою для терміна. Художні тексти спрямовані так чи інакше вплинути на читача. Емоційний вплив допомагає створити реальну картину і залучити читача в те, що відбувається. Ця функція суперечить одній із особливостей військового терміна – відсутності емоційності.

Мова в художньому тексті використовується для створення художніх образів у читачській уяві, що ініціює виникнення власне художнього твору в його свідомості. При цьому С. Єрмоленко стверджує, що вона не обмежена лише традиційними стилістичними фігурами, а й може «наповнювати естетичним змістом безобразні мовні елементи, перетворюючи їх у систему художньомовного бачення світу» [8, с. 301]. Це спонукає письменників використовувати у своїх художніх творах не лише загальноновживану лексику, але й військову термінологію.

У художніх текстах військові терміни мають властивість детермінологізуватися, тобто набувають загального вжитку.

В.М. Русанівського наголошує, що детермінологізація може супроводжуватися розвитком емотивного значення [16, с. 175]. Але цей процес, перш за все, залежить від структури художнього твору та наявності в ньому термінів.

На прикладі досліджуваного роману Е. Хемінгуей «Прощавай зброє», можна стверджувати, що терміни у ньому вживаються лише у початковому значенні, тому явище детермінологізації, яке притаманне термінам у художній літературі, відсутнє. Наприклад: «I'll look up their adjutant to do your papers and it will all go much faster» [1, с. 17]; «You rank as an officer» [1, с. 18].

Слід зазначити, що у романі Е. Хемінгуей «Прощавай зброє» військові терміни мають багатфункціональне значення. Вони, по-перше, відіграють основну роль у розвитку сюжетної лінії, а по-друге, створюють чітке уявлення про професії головних героїв та надають деталізацію сюжету. Такий вплив військових термінів є суттєвим, адже провідною темою роману є війна, а саме така лексика допомагає якнайкраще відтворити атмосферу воєнного періоду.

Військова термінологія у романі використовується для опису діяльності головних героїв, а також для деталей ведення боротьби з ворогом. Залежно від теми, мети та сюжетної лінії військові терміни можуть набутися не характерного для них емотивного значення. Військові терміни у романі «Прощавай зброє» не набувають жодної конотації. Е. Хемінгуей використовує їх лише для передачі реалій війни.

Крім того, дослідники вивчають роль військової фразеології, яка використовується у художніх творах. Слід зауважити, що такі фразеологізми мають стійку структуру, тому автори романів з військовою тематикою намагаються їх уникнути. Е. Хемінгуей не використав жодного військового фразеологізму, адже не знаючи їх значення, читач може не зрозуміти текст.

Військова термінологія поділяється на офіційну термінологію та на нестатутну термінологію, що не є офіційно прийнятою. Офіційна військова термінологія складає систему лексичних засобів, що позначають поняття військової науки і вживаються у сфері професійного спілкування. Нестатутна термінологія включає в себе слова і поєднання частини військової термінології, що виникають і вживаються здебільшого серед особового складу збройних сил. Слід зазначити, що серед них переважають лексикофразеологічні одиниці.

На думку В. Литовченко, лінгвістична класифікація термінів повинна базуватися на особливостях термінів, як слів або словосполучень конкретної мови. Найпоширенішими прикладами класифікації термінологічних одиниць мови можуть бути наступні класифікації [12, с. 158]: класифікація за змістовою (семантичною) структурою, яка дозволяє виділити терміни однозначні та багатозначні, тобто ті терміни, які мають два або більше значень у рамках однієї термінологічної системи; класифікація за сферою використання: універ-

сальні (для багатьох споріднених областей), унікальні (для однієї області) та концептуально-авторські терміни; історико-лексикологічна класифікація термінів, створена для кожної епохи, у якій фігурують терміни-архаїзми та терміни-неологізми.

Окрім цього, К. Ісаєва виділяє тактичну, військово-організаційну, військово-технічну термінологію за родами військ та видами збройних сил [9, с. 31]: військові команди; військово-технічні терміни; оперативно-тактичні терміни; військово-адміністративні терміни; військово-топографічні терміни; військово-інженерні терміни; військово-медичні та авіаційні.

Відповідно до складності розуміння і перекладу військові терміни поділяються на такі три групи, як: терміни, що позначають реалії та предмети військової справи, які є однаковими чи подібними для багатьох мовах світу (розуміння і переклад таких термінів не викликає особливих труднощів у перекладачів); терміни, що позначають реалії та предмети військової діяльності, які відсутні в деяких мовах, однак мають загальноприйняті термінологічні еквіваленти; терміни, що позначають реалії та предмети військової діяльності, які відсутні в деяких мовах, при цьому вони не мають загальноприйнятих термінологічних еквівалентів. Переклад таких термінів викликає найбільше труднощів у перекладачів.

Для першої групи термінів використовуються такі методи перекладу, як:

1. В якості еквівалента виступає термін, форма якого пов'язана з формою англійського терміну, або це так звані інтернаціональні терміни;

2. В якості еквівалента виступає термін, форма якого не пов'язана з формою англійського терміну;

3. Багатокомпонентний англійський термін, який складається з декількох слів, перекладається терміном, компоненти якого співпадають за формою та значенням з відповідними компонентами англійського терміна;

4. Загальне значення багатокомпонентного англійського терміну повністю співпадає зі значенням відповідника, проте окремі його компоненти відрізняються.

До другої групи даної класифікації військових термінів належать терміни, які позначають реалії та предмети військової діяльності, які відсутні в деяких мовах, однак мають загальноприйняті термінологічні еквіваленти.

Переклад третьої групи військових термінів здійснюється декількома шляхами:

1. Опис значення англійського терміну.
2. Дослівний переклад.
3. Часткова або повна транслітерація.
4. Транслітерація та дослівний переклад.
5. Транскрибування.

Складність перекладу військових термінів у художній літературі може представляти таке явище, як багатозначність терміну. Саме тому для адекватного перекладу терміну необхідно визначити його приналежність до певного термінологічної системи.

Особливого виразу це явище набуває у військових романах та творах, насиченість яких термінологією вимагає від перекладача від-

мінного знання не тільки англійської військової термінології, а й коректної української військової термінології та вміння правильно нею користуватися. Звідси слідує, що однією з основних труднощів при перекладі творів художньої літератури про військові історичні події є саме переклад відповідних термінів. Слід зауважити, що термін, як правило, у багатьох випадках перекладається відповідним терміном-еквівалентом іншої мови, тому такі прийоми, як аналоги, синонімічні заміни, описовий переклад, використовуються тільки тоді, коли в мові немає відповідника для перекладу військового терміну.

Різноманіття трансформацій, які використовуються при перекладі, можна розподілити на такі категорії: морфологічні, лексичні, синтаксичні, семантичні і граматичні перекладацькі трансформації.

Морфологічні трансформації полягають в заміні однієї частини мови іншою або декількома частинами мови.

Синтаксичні трансформації відбуваються за рахунок зміни синтаксичних функцій слів. До синтаксичної трансформації відносять перетворення за рахунок зміни синтаксичних функцій слів або словосполучень. Зміна синтаксичних функцій в процесі перекладу супроводжується перебудовою синтаксичних конструкцій, наприклад перетворення одного типу підрядного речення в інший [3].

Головна особливість семантичної трансформації полягає у змінах вихідного повідомлення за допомогою різноманітних причинно-наслідкових зв'язків, що існують між елементами описуваних ситуацій. Серед семантичних трансформацій виділяють [2]: додавання (у процесі створення адекватного перекладу тексту перекладач може вводити додаткову інформацію для повноти перекладу, аби створити текст, вплив якого буде схоже до впливу тексту оригіналу на читача); опущення (перекладач виключає частину тексту); конкретизація (у разі, коли кінцевий переклад не досягає необхідної мети, перекладач змушений звузити наявну інформацію для кращого розуміння читачем); генералізація (полягає в заміні однієї лексичної одиниці словосполученням або лексичною одиницею з метою узагальнити вихідну інформацію); антонімічний переклад (перетворення вихідної інформації за допомогою введення антонімічної конструкції, тобто за допомогою перекладу протилежним поняттям); модуляція, або смисловий розвиток (заміна лексеми вихідного мови одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці) та компенсація (елементи сенсу, втрачені при перекладі одиниці в оригіналі, передаються в тексті перекладу будь-яким засобом, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі).

На прикладі роману Е. Хемінгуей «Прощавай зброє» можна дослідити використання автором статутної і нестатутної військової термінології, яка виконує перш за все стилістичну функцію, та на прикладі офіційного українського перекладу роману способи перекладу військових термінів.

I sat on a chair and held my **cap**. We were supposed to wear **steel helmets** even in Gorizia but they were uncomfortable and too bloody theatrical in a town where the civilian inhabitants had not been **evacuated**. I wore one when we went up to the **posts** and carried an English **gas mask**. We were just beginning to get some of them. They were a real mask. Also we were required to wear an **automatic pistol**; even doctors and **sanitary officers**. I felt it against the back of the chair. You were liable to arrest if you did not have one worn in plain sight. Rinaldi carried a holster stuffed with toilet paper. I wore a real one and felt like a gunman until I practised firing it. It was an Astra 7.65 **caliber** with a short **barrel** and it jumped so sharply when you let it off that there was no question of hitting anything. I practised with it, holding below the **target** and trying to master the jerk of the ridiculous short **barrel** until I could hit within a yard of where I aimed at twenty paces and then the ridiculousness of carrying a pistol at all came over me and I soon forgot it and carried it flopping against the small of my back with no feeling at all except a vague sort of shame when I met English-speaking people.

(A Farewell to Arms, c. 50)

Я сидів на стільці, тримаючи в руках **кашкет**. Загалом ми мали носити **сталеві каски**, навіть у Горіції, але вони були незручні та й видавалися надто театральними в місті, звідки не **евакуйовано** цивільне населення. Тільки ідучи на **пости**, я надівав каску і брав з собою англійський **протигаз**. Ми тоді щойно почали їх одержувати. То були справжнісінькі маски. Належало нам носити при собі й **пістолет**, навіть лікарям і **офіцерам санітарної служби**. Я відчував, як він упирається в спинку стільця. Той, хто не носив пістолета на видноті, підлягав арешту. Рінальді носив кобуру, напхану туалетним папером. Я мав у кобурі справжній пістолет і почував себе надійно озброєним, поки не спробував з нього стріляти. **Пістолет** був "астра", **калібру** 7,65, з коротким **стволом**, і, коли натиснути курок, його так кидало вгору, що годі було й думати кудись поцілити. Я вправлявся з ним, спускаючи мущку під **мішень** і силкуючись перебороти віддачу сміховинно куцою **дула**, доки став улучати з двадцяти кроків на ярд убік від цілі; аж тоді до мене дійшло, яка то дурниця носити при собі пістолет, та незабаром я просто забув про нього, і відтоді він теліпався в мене на крижах, а я й не помічав того і, лише коли натрапляв на людей, що розмовляли по-англійському, відчував невиразний сором.

Даний уривок наповнений військовими термінами такими як *steel helmet, evacuate, post, gas mask, automatic pistol, sanitary officer, caliber, barrel, target*.

Як правило, переклад військових термінів у художньому тексті відбувається шляхом підбору відповідного терміна-еквівалента в українській мові. Цим способом перекладу військових термінів скористувалася перекладачка Вікторія Морозова при перекладі американського роману українською мовою:

The room I shared with the **lieutenant** Rinaldi looked out on the courtyard. The window was open, my bed was made up with blankets and my things hung on the wall, the **gas mask** in an oblong tin can, the **steel helmet** on the same peg. At the foot of the bed was my flat trunk, and my winter boots, the leather shiny with oil, were on the trunk. My Austrian **sniper's rifle** with its blued **octagon barred** and the lovely dark walnut, check-fitted, schulzen stock, hung over the two beds. The **telescope** that fitted it was, I remembered, locked in the trunk.

(A Farewell to Arms, c. 190)

Кімната, яку я займав разом із **лейтенантом** Рінальді, виходила на подвір'я. Вікно було відчинене, моє ліжко заслане, а на стіні висіли мої речі – **протигаз** у довгастій бляшаній коробці й на тому ж гачку **сталевий шолом**. У ногах ліжка стояла моя дорожня скриня, а на ній – мої зимові черевики, що вилискували від мастила. Між зимовими висіла моя австрійська **снайперська гвинтівка** з **восьмигранним воронованим стволом** та гарним прикладом темного горіхового дерева, що так добре прилягав до щоки. **Оптичний приціл** до неї, як я тепер згадав, був замкнений у скрині.

Наведемо ще один яскравий приклад вживання військових термінів у романі Е. Хемінгуей «Прощавай зброє» (англ. A Farewell to Arms):

The day had been hot. I had been up the river to the bridgehead at Plava. It was there that the **offensive** was to begin. It had been impossible to advance on the far side the year before because there was there was only one road leading down from the pass to the pontoon bridge and it was under **machine-gun** and **shell fire** for nearly a mile. It was not wide enough either to carry all the transport for an **offensive** and the Austrians could make a shambles out of it. But the Italians had **crossed** and spread out a little way on the far side to hold about a mile a half on the Austrian side of the river. It was a nasty place and the Austrians should not have let them hold it. I suppose it was mutual tolerance because the Austrians still kept a **bridgehead further** down the river. The Austrian **trenches** were above on the hiside only a few yards from the Italian lines. There had been what was left of a railway station and a smashed permanent bridge that could not be repaired and used because it was in plain side.

(A Farewell to Arms, c. 36)

Того дня було гаряче. Зранку я поїхав угору по річці оглянути передмостову позицію біля Плави. Саме звідти мав розпочатися **наступ**. Торік годі було й думати просунутись уперед тим берегом, бо від перевалу до понтонного мосту вела лише одна дорога, що десь на цілу милю була відкрита для **обстрілу з кулеметів та гармат**. Та й завузька, щоб перепустити весь потрібний до **наступу** транспорт, отож австрійці легко могли розтроцити його. Однак італійці **форсували** річку, трохи розосередились в обидва боки й здобули на австрійському березі позицію милі в півтори завширшки. То була небезпечна ділянка, і австрійці даремно дали їм заволодіти нею. Гадаю, причиною була взаємна терпимість, бо австрійці й досі вдержували **передмостову позицію** на нашому боці, нижче за водою. Австрійські **траншеї** були на узвишші, на схилі горба, лише за кілька ярдів від переднього краю італійців. Колись там стояло невелике містечко, але тепер від нього залишилися самі купи уламків. Те саме й на місці залізничної станції і зруйнованого постійного мосту, що його досі ніяк не вдавалося відбудувати, бо він був на самісінькій видноті.

Для здійснення такого переказу потрібно, щоб в мові перекладу існував термінологічний еквівалент і перекладач знав не тільки факт його наявності, а й точну форму, як наприклад, в наступному реченні:

<i>The road here was below the level of the river bank and all along the side of the sunken road there were holes dug in the bank with infantry in them.</i> (A Farewell to Arms, c. 63)	<i>Дорога тут була нижче рівня річки та вздовж всієї берегової лінії були зроблені укриття, і в них засіла піхота.</i>
--	---

У даному прикладі було вжито американський військовий термін *infantry*, еквівалентом якого є український військовий термін піхота.

Зазвичай, при перекладі художнього тексту не обов'язково переводити кожен американський військовий термін українським відповідним військовим терміном. Перекладачу важливо, аби текст «звучав професійно», для чого іноді достатньо двох-трьох термінів:

<i>When I came back to the front we still lived in that town. There were many more guns in the country around and the spring had come. The fields were green and there were small green shoots on the vines, the trees along the road had small leaves and a breeze came from the sea. I saw the town with the hill and the old castle above it in a cup in the hills with the mountains beyond, brown mountains with a little green on their slopes. In the town there were more guns, there were some new hospitals, you met British men and sometimes women, on the street, and a few more houses had been hit by shell fire.</i>	<i>Коли я повернувся на фронт, ми все ще стояли в тому місті. Тільки тепер в околиці було куди більше гармат, і настала весна. Лани зазеленіли, виноградні лози пустили зелені пагініці, дерева край дороги вкрилися дрібним листячком, і з моря повівав легкий вітерець. Я побачив місто, а над ним старий замок між пагорбів, за якими здіймалися гори – темні гори з обрідною зеленню на схилах. У місті побільшало гармат, з'явилося кілька нових госпіталів, на вулицях траплялись англійці, а деколи й англійки, та ще трохи будинків поруйнувало артилерійським обстрілом.</i>
--	---

Отже, на даному прикладі з твору термін-еквівалент українською мовою повністю відповідає англійському терміну.

Однак, при адекватному перекладі художнього тексту дуже важливо зберегти не лише термінологію, але й художній стиль:

<i>"Look! Look!" Aymo said and pointed toward the road. Along the top of the stone bridge we could see German helmets moving. They were bent forward and moved smoothly, almost supernaturally, along. As they came off the bridge we saw them. They were bicycle troops. I saw the faces of the first two. They were ruddy and healthy-looking. Their helmets came low down over their foreheads and the side of their faces. Their carbines were clipped to the frame of the bicycles. Stick bombs hung handle down from their belts. Their helmets and their gray uniforms were wet and they rode easily, looking ahead and to both sides. There were two – then four in line, then two, then almost a dozen; then another dozen – then one alone. They did not talk but we could not have heard them because of the noise from the river. They were gone out of sight up the road.</i>	<i>Дивіться! Дивіться! – сказав Аймо, вказуючи на дорогу. Над кам'яним парпетом моста рухалися німецькі каска. Вони були нахилені вперед і просувалися плавно, з майже надприродною швидкістю. Коли вони досягли берега, ми побачили них, на кого вони були надіті. Це була велосипедна рота. Я добре розгледів двох передових. У них були здорові, обвітрені обличчя. Їх каска низько спускалися на лоб і закривали частину щік. Карабіни були прістігнуті до рами велосипеда. Ручні гранати ручкою вниз висіли у них на поясі. Їх каска і сірі мундири були мокрі, і вони їхали неквапливо, дивлячись вперед і по сторонах. Попереду їхало двоє, потім четверо в ряд, потім двоє, потім відразу десять або дванадцять, потім знову десять, потім один, окремо. Вони не розмовляли, але ми б їх і не почувли через шум річки. Вони зникли з очей на дорозі.</i>
--	--

Висновки і пропозиції. При перекладі військової термінології у творах художньої літератури перекладачу слід дотримуватись трьома загальним умовам, аби досягти адекватного перекладу термінів. По-перше, має бути здійснений правильний переклад окремих військових термінів у художньому тексті. По-друге, кожен термін повинен бути перевірений з точки зору терміносистеми, в яку він входить в мові оригіналу і мові перекладу. І по-

третє, повинні бути враховані відмінності термінів, зумовлені специфікою кожної мови.

Для досягнення адекватності та еквівалентності при перекладі термінів у творах художньої літератури, перекладач мусить вміло використовувати всі найпоширеніші способи перекладу або так звані перекладацькі трансформації, що являють собою ключові методи для створення адекватного перекладу.

Список літератури:

1. Hemingway E. Farewell to Arms. UK, 2004. 293 p.
2. Holmes J.S. Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies. Amsterdam, 1988. 117 p.
3. Рум А. Exploring Translation Theories. New York, 2014. 192 p.
4. Weissenhofer P. Conceptology in Terminology Theory, Semantics and Wordformation. Vienna, 1995. 270 p.
5. Виноградов В.С. Введение в переводоведение. Москва, 2001. 224 с.
6. Головин Б.Н. Лингвистические основы учения о терминах. Москва, 1987. 104 с.
7. Глушко М.М. Функциональный стиль общественного языка и методы его исследования. Москва, 1974. 252 с.
8. Ермоленко С.Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). Київ, 1999. 431 с.
9. Исаева Е.Д. Вестник Иркутского государственного лингвистического университета. Иркутск, 2009. 34 с.

10. Лейчик В.М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Москва, 2009. 256 с.
11. Литвиненко Е.В. Класифікація англомовної термінології, що відноситься до машин та устаткування для будівництва, експлуатації та ремонту автомобільних доріг. Харків, 2012. 233 с.
12. Литовченко В.И. Классификация и систематизация. Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. академика М.Ф. Решетнева. Сибирь, 2006. 159 с.
13. Нелюбин Л.Л. Военный перевод и его особенности : учебник военного перевода (общий курс). Москва, 1981. 379 с.
14. Овчаренко В.М. Термины, аналитическое наименование и номинативное определение. Москва, 1969. 121 с.
15. Реформатский А.А. Что такое термин и терминологии. Вопросы терминологии. Москва, 1961. 134 с.
16. Русанівський В.М. Структура лексичної і граматичної семантики. Київ, 1988. 236 с.
17. Солганик Г.Я. Стилистика текста. Москва, 2000. 253 с.
18. Стежко Ю.Г. Методичні вказівки до перекладу наукових термінів. Кіровоград, 2012. 79 с.
19. Шевчук В.Н. Военно-терминологическая система в статике и динамике. Москва, 1985. 43 с.

References:

1. Hemingway, E. (2004). *Farewell to Arms*. UK.
2. Holmes, J.S. (1988). *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi.
3. Пум, А. (2014). *Exploring Translation Theories*. New York: Routledge.
4. Weissenhofer, P. (1995). *Conceptology in Terminology Theory, Semantics and Wordformation*. Vienna: TermNet.
5. Vinogradov, V.S. (2001). *Vvedeniye v perevodovedeniye* [Introduction to Translation Studies]. Moscow: Izd-vo instituta obshchego srednego obrazovaniya RAOGod. (in Russian)
6. Golovin, B.N. (1987). *Linguvisticheskiye osnovy ucheniya o terminakh* [Linguistic foundations of the doctrine of terms]. Moscow: Vysshaya shkola. (in Russian)
7. Glushko, M.M. (1974). *Funktsionalnyy stil obshchestvennogo yazyka i metody ego issledovaniya* [The functional style of the public language and its methods research]. Moscow: Vysshaya shkola. (in Russian)
8. Yermolenko, S.Ya. (1999). *Narysy z ukrainskoi slovesnosti (stylistyka ta kultura movy)* [Essays on Ukrainian literature (stylistics and culture of language)]. Kyiv: Dovira. (in Ukrainian)
9. Isayeva, E.D. (2009). *Vestnik Irkutskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta* [Bulletin of Irkutsk State Linguistic University]. Irkutsk. (in Russian)
10. Leychik, V.M. (2009). *Terminovedeniye: predmet, metody, struktura* [Terminology: subject, methods, structure]. Moscow: Librokom. (in Russian)
11. Lytvynenko, E.V. (2012). *Klasyfikatsiia anhlomovnoi terminolohii, shcho vidnosytsia do mashyn ta ustatkuvannia dlia budivnytstva, ekspluatatsii ta remontu avtomobilnykh dorih* [Classification of English terminology related to machinery and equipment for construction, operation and repair of roads]. Kharkiv: Visnyk KhNADU. (in Ukrainian)
12. Litovchenko, V.I. (2006). *Klassifikatsiya i sistematizatsiya. Vestnik Sibirskogo gosudarstvennogo aerokosmicheskogo universiteta im. akademika Reshetneva M.F.* [Classification and systematization. Bulletin of the Siberian State Aerospace University named after academician Reshetnev M.F.]. Siberia. (in Russian)
13. Nelyubin, L.L. (1981). *Voyennyy perevod i ego osobennosti: uchebnik voyennogo perevoda (obshchiy kurs)* [Military translation and its features: military translation textbook (general course)]. Moscow: Voenizdat. (in Russian)
14. Ovcharenko, V.M. (1969). *Terminy, analiticheskoye naimenovaniye i nominativnoye opredeleniye* [Terms, analytical name and nominative definition]. Moscow: Vysshaya shkola. (in Russian)
15. Reformatskiy, A.A. (1961). *Chto takoye termin i terminologii. Voprosy terminologii* [What is the term and terminology. Terminology issues]. Moscow: Nauka. (in Russian)
16. Rusanivskiy, V.M. (1988). *Struktura leksichnoi i hramatichnoi semantyky* [The structure of lexical and grammatical semantics]. Kyiv: Naukova Dumka. (in Ukrainian)
17. Solganik, G.Ya. (2000). *Stilistika teksta* [Text stylistics]. Moscow: Nauka. (in Russian)
18. Stezhko, Yu.H. (2012). *Metodychni vkazivky do perekladu naukovykh terminiv* [Methodical instructions for the translation of scientific terms]. Kirovohrad: RVV KDPU. (in Ukrainian)
19. Shevchuk, V.N. (1985). *Voyenno-terminologicheskaya sistema v statike i dinamike* [Military terminological system in statics and dynamics]. Moscow. (in Russian)